

Çocuk Kliniklerinde Terapötik Oyun

Therapeutic Play in Child Clinics

Emriye Hilal YAYAN¹, Mürşide ZENGİN²

ÖZET

Akut/kronik hastalıklar ve hastaneye yatış çocuklar için hoş olmayan bir deneyimdir. Çocuklar hastaneye yatışla birlikte anksiyete, korku, ağrı gibi olumsuz duygu durumlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu noktada ağrıyı azaltmak, anksiyete ve gerginliği gidermek, iletişim kurmak amacıyla terapötik oyun kavramı ortaya çıkmaktadır. Terapötik oyun, pediatri kliniklerinde hemşirelik bakımının çok önemli bir yönünü oluşturur. Bu derlemede terapötik oyunun, çeşitlerini, hastaneye yatan çocuklar için yararlarını ve hemşirelik bakımına katkısını tanımlamak amaçlanmıştır. Böylece başta hemşireler olmak üzere sağlık profesyonellerinin, hastaneye yatan çocukların sağlığını ve gelişimini desteklemek amacıyla, terapötik oyunu daha etkin kullanabilmesi için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hastaneye yatırılmış çocuk, Oyun, Çocuk Hemşireliği

ABSTRACT

Acute / chronic diseases and hospitalization are unpleasant experiences for children. Children with admission to the hospital are faced with negative feelings such as anxiety, fear, and pain. At this point, the term of therapeutic play emerges in order to reduce pain, to get anxiety and tension and to communicate. Therapeutic play is a very important aspect of nursing care in pediatric clinics. In this review, it is aimed to describe the therapeutic game, its varieties, its benefits for hospitalized children, and its contribution to nursing care. It is thought that health professionals, especially nurses, will guide the therapeutic game more effectively in order to support the health and development of hospitalized children.

Keywords: Hospitalized Child, Play, Pediatric Nursing

¹Yrd. Doç. Dr. İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bölümü

²Arş. Gör. Adıyaman Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü

GİRİŞ VE AMAÇ

Çocuklar gelişimleri boyunca akut veya kronik pek çok hastalığa karşı karşıya kalabilmektedir. Bunun sonucunda çocukların hastaneye yatışı gerekebilmektedir.^{1,2} Çocuklar hastaneye yatışla birlikte anksiyete, korku, ağrı gibi olumsuz duygu durumlarıyla karşı karşıya kalmakta³ ve bu olumsuz deneyimler karşısında çeşitli tepkiler göstermektedir. Bu tepkiler hastalığa özgü olsa da bazıları genel olarak tüm çocuklarda görülmektedir.^{1,4}

Hastaneye yatış çocuklar için fizyolojik, duygusal ve davranışsal sorunlarla bağlantılı olarak travmaya neden olmaktadır.^{1,2} Bu noktada hastaneye yatışın olumsuz etkilerini azaltmak önemlidir.⁵ Terapötik oyun çocukların hastaneye yatış sürecine uyum sağlama, ağrı ve anksiyete yönetimi gibi çeşitli alanlarda etkin bir şekilde kullanılmaktadır.⁶

Hastaneye Yatışın Çocuk Üzerine Etkileri

Yaş farkı gözetmeksizin ailesinden ayrılarak hastaneye yatan çocukların büyük bir stres yaşadığı açıktır.⁷ Hastaneye yatış çocuklar için, aniden bildikleri bir ortam olan evlerinden ayrılmak, başta oyun olmak üzere sevdikleri aktiviteleri sonlandırmak gibi birçok nedenle hoş olmayan bir deneyimdir.⁸ Hastaneye yatan çocuklar gelişimlerini olumsuz etkileyen hastalıklarla mücadele etmek zorundadır. Bunun yanında rutinlerin değişmesi, bilinmezlik, kontrol kaybı, ebeveynlerin olumsuz davranışları, fiziksel bütünlüğün bozulması, oyun ve okul arkadaşlarından ayrılmanın verdiği anksiyete ile baş etmesi gereklidir.^{3,9-11} Sonuç olarak çocukta öfke, saldırganlık gibi davranış değişiklikleri ile ağrı görülebilmektedir.² Çocuklar yapılacak girişimler hakkında yetişkinlere kıyasla daha bilgisizdir. Sağlık personeli tarafından uygun terimlerle açıklama yapılamaması durumunda daha da savunmasız durumda kalabilmektedir.¹²

Hastalık ve buna bağlı hastaneye yatış her çocuğu olumsuz şekilde etkilemektedir. Ancak bu durumdan etkilenme derecesi yaş, bilişsel gelişim, hastaneye yatış nedeni,

hastalığın süresi, şiddeti, tipi, önceki hastane ve hastalık deneyimleri, hastaneye yatırılma durumuna hazırlanması, aile, kültür gibi faktörlere göre değişiklik göstermektedir.^{4,9}

Çocuklar hastaneye yatış ve uygulanan girişimlere bağlı olarak hiperaktivite ya da apati, anksiyete, regresyon, çeşitli bağlanma problemleri, içe kapanma gibi tepkiler gösterebilirler.⁷ Gelişim dönemlerine göre değişiklik göstermekle birlikte; uyku ve beslenme bozuklukları, terk edilme ve fiziksel bütünlükte bozulma korkusu, bağımlılık, kontrol kaybı, depresyon, ajitasyon, ölüm korkusu gibi sorunlar hastaneye yatışla birlikte ortaya çıkmaktadır.¹³ Bu sorunlar göz önünde bulundurulursa, çocuğun anksiyetesini en az düzeye indirecek ve çocuğa stresle başa çıkma yeteneği kazandıracak girişimler kritik önem taşımaktadır.¹⁴

Oyunun Çocukluk Çağında Önemi

Oyun çocuğun dış dünyayla uyumunu kolaylaştıran, bulunduğu ortamı keşfetmeye katkıda bulunan, iletişim kurmasına olanak sağlayan, çocuğa yeni deneyimler, yetenekler ve sosyal roller kazandıran bir çeşit öğrenme şeklidir.^{15,16} Çocuğun gelişiminde önemli rol oynayan oyun Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komisyonu tarafından her çocuğun hakkı şeklinde tanımlanmıştır.¹⁷ Benzer şekilde Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 31. maddesi 1. fıkrasında "Taraf devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlencede (etkinliklerinde) bulunma, kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkı tanırırlar." ibaresi yer almaktadır.¹⁵

Çocuk için ciddi bir uğraş olan oyun, çocuğun en temel ihtiyaçlarının başında gelir. Çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için beslenmesi, hijyeni, uykusu kadar gereklidir. Çocuğun iç dünyasının ve zihinsel gelişiminin yansımalarıdır.^{18,19} Oyun çocuk için en doğal öğrenme ortamı sunar ve çocuğun büyümesi, gelişmesi için gereklidir. Bunun yanında ruhsal, zihinsel, sosyal, fiziksel gereksinimlerini karşılamayı sağlayan en önemli araçlardan biridir.^{20,21}

Oyun çocuğa zevk veren bir uğraş olmasının yanı sıra fiziksel, motor, dil, zihinsel, sosyal ve entelektüel gelişim alanlarını desteklemede kritik önem taşımaktadır.^{15,17,22} Bunun yanında problem çözdüren, yaratıcı, sosyal etkileşim barındıran oyun aktivitelerinin çocuk gelişimi açısından etkisi daha fazladır.²² Oyun ile çocuk zekâsını kullanmayı öğrenir, merak duygusu geliştirir, çevresini keşfeder, bilgi edinir ve seçim yapmayı öğrenir.²³ Çocuklar oyun aracılığı ile sosyal ve duygusal beceri geliştirir. Bu beceriler gerçek hayatta karşılaşılabileceği problemleri çözmeye kolaylık sağlar.²⁴ Çocuğa cinsel kimlik kazandırır, beyin gelişimini destekler, ahlaki ve sosyal kuralları öğrenmeye yardımcı olur.¹⁷ Oyunun çocukların tüm gelişim alanlarına olumlu katkı sağlaması, çocuklarda gelişimin bir bütün olarak devam etmesi açısından önem taşımaktadır.¹⁵

Oyun çocukların eğitimi için oldukça önemlidir ve evrensel bir dildir. Çocukların hastalıklarına ilişkin duygularını ve bilgi düzeylerini ifade etmelerini sağlar.²⁵ Hastalığın ve hastaneye yatışın olumsuz psikososyal etkilerinin azaltılmasında gerekli bir kaynak olarak görülmektedir.⁵

Oyunun Hastaneye Yatan Çocuk Açısından Önemi

Hastaneye yatan çocuklarda oyun ihtiyacı ortadan kalkmaz, tam tersine güvenli bir ortam oluşturmada etkili bir yöntemdir.¹⁴ Ancak çocuğun işi şeklinde tanımlanan oyun çocuğun hastaneye yatmasıyla birlikte kesintiye uğrayabilir. Sonuçta çocukta stres, kızgınlık, öfke, kontrol kaybı hissi ve anksiyete gibi olumsuz duygular oluşabilir.²⁶

Oyun çocukların fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerinde etkili olmasının yanında çocukla iletişim sağlamada çok önemli bir yere sahiptir.^{3,25} Ayrıca çocuğun hastalık, hastaneye yatma ve ameliyata ilişkin duygu, düşünce ve bilgisini değerlendirmeye yardımcıdır.²⁷ Çocuğun anksiyetesi ile hastaneye yatışın olumsuz etkilerini azaltma, çocuk ve sağlık çalışanı arasındaki uyumu ve iletişimi kolaylaştırma gibi çok önemli etkileri mevcuttur.⁵

Literatürde oyunun hastaneye yatan çocukların anksiyetelerini ve olumsuz duygularını azaltmada etkili bir yöntem olduğu,⁶ çocukları hem fiziksel hem duygusal açıdan rahatlatarak iyileşmelerine katkı sağladığı,⁸ bütüncül ve kaliteli bakım sunmak için gerekli olduğu bildirilmektedir.⁶

Amacına göre oyun 4 başlık altında sınıflandırılabilir;

- a) Eğlendirici, dikkat dağıtıcı oyunlar
- b) Bilişsel, sosyal, ve sensorimotor becerilerin gelişimini destekleyen oyunlar
- c) Neyin doğru neyin yanlış olduğunu öğreten, sosyalleşmeyi sağlayan, çocuğa cinsel kimlik kazandıran oyunlar
- d) Kaygıyı azaltmak ve gerginliği gidermek amaçlı terapötik oyun²⁰

Terapötik Oyun

Çocukların hastalık ve hastaneye yatışla birlikte ortaya çıkan stres düzeylerini en aza indirebilmek amacıyla terapötik oyun kavramı ortaya çıkmıştır.⁷

Terapötik oyun ve oyun terapisi birbirinin yerine kullanılmasına rağmen kavramların karşılığı olarak ve uygulama açısından oldukça farklıdır. Önceden tanımlanmış hedefler olmadan, oyuncak kullanılarak, kendiliğinden aktiviteler oluşturulması oyun terapisi şeklinde ifade edilir.²⁸ Oyun terapisi psikiyatrik bir tekniktir bu yüzden bir profesyonel tarafından uygulanmalıdır (Psikiyatr, psikolog, psikiyatri hemşiresi). Kontrollü bir çevrede gerçekleştirilir ve duygusal bozuklukları olan çocukları (nevroz veya psikoz) tedavi etmek için kullanılır.²⁰ 2014 yılında Soma'da yaşanan maden faciası sonrasında şehit olan madencilerin çocuklarına (2-12 yaş) yaşadıkları travmayı atlatabilmeleri için oyun terapisi uygulanmıştır. Terapi sonrasında çocuklarda görülen psikolojik sorunların azaldığı; annesinden ayrılmakta güçlük çeken çocukların ayrılabilirdiği, olumsuz davranış değişiklikleri (tırnak yeme, altını ıslatma) görülen çocuklarda bu davranışların son bulduğu, baba vefatı hiç yaşanmamış gibi davranan çocukların konu hakkında konuşmaya başladığı, çocukların

özgüvenlerinin arttığı, korkularının azaldığı belirlenmiştir.²⁹

Terapötik oyun, spesifik hedefleri olan, oyun terapisi ilkelerini izleyerek yapılandırılmış, gerginliğin ve stresin giderilmesine yardımcı oyun türlerinden biridir.^{28,30} Daha geniş bir tanımla terapötik oyun; hastaneye yatan çocuklarda travmayı azaltmak, uygulanacak tedavi ve işlemlere karşı çocuğun duygularını ve yanlış anladığı noktaları değerlendirmek, çocuğa olumlu bir baş etme metodu geliştirmek amaçlı kullanılan oyun tekniğidir.²⁹

Çocukla oynanan bir oyunun “terapötik oyun” olarak tanımlanabilmesi için;

- ✓ Çocukları duygularını ifade etmesi için cesaretlendirmesi,
- ✓ Çocuklara hastane tecrübeleriyle ilişkili eğitim sağlaması,
- ✓ Fizyolojik açıdan fayda sağlayan oyun olması (Örneğin; akciğerlerin kapasitesini arttırmak için balon şişirmek) özelliklerinden en az birini içermelidir.³¹

Terapötik Oyun Çeşitleri

Üç çeşit terapötik oyun vardır. Çocuğun regresif davranış sergilediği durumlarda kullanılan fizyolojik işlevlerini etkinleştirici terapötik oyun; duygusal boşalımı izin veren drama terapötik oyun; çocukların işlemlere hazırlanmasında kullanılan eğitimsel/yaratıcı terapötik oyun şeklindedir.²⁸

a. Enerji Harcamasını Sağlayan Oyun:

Çocukların yeni durumlarda fizyolojik yeteneklerini kullanmayı öğrenmesine yardımcı oyun türüdür.³

Çocuklar agresif duygularını, öfke ve anksiyetelerini bağırarak, yumruklamak, koşmak gibi davranışlar sergileyerek gösterir. Hastanede çocukların bu duygularını yönetebilmesi için uygun materyallerin verilmesi ya da bu amaca elverişli alanların oluşturulması gerekmektedir. Böylece çocukların agresif duygu, öfke ve anksiyete düzeylerinin azaltılmasına yardım edilebilir.^{7,27}

b. Dramatik Oyun:

Hayatı ve olayları daha iyi anlayabilmek için taklit ederek oynamak dramatik oyun şeklinde tanımlanır. Bu oyun türünde çocuk başka birinin rolüne bürünerek onun gibi davranır. Hemşire olarak oyuncak bebeğe ilaç uygulaması ya da hekim olarak pansuman yapması dramatik oyuna örnek gösterilebilir.²⁶

Dramatik oyun kullanılarak çocuğun hastane ortamında uygulanacak girişimler ve önemli olaylarla ilgili duygularını ifade etmesi sağlanır. Bu amaçla oyun esnasında maske, stetoskop, serum seti gibi medikal araç gereçlerle oynamaları çocukların stresinin azaltılmasında ve ne hissettiğini ifade etmesinde etkili olabilir.^{7,27}

Dramatik oyunun hastaneye yatan çocuklar üzerinde birçok olumlu etkisi bulunmaktadır. Çocukları duygusal açıdan rahatlatır. Buldukları durumu anlayabilmeleri için pasif durumdan aktif katılımlarını sağlar. Toplumsal roller üstlenerek duygularını, arzularını ve deneyimlerini dışa vurmalarına olanak tanır.³

c. Yaratıcı Oyun:

İşlemlerden önce ve sonra materyal kullanarak, her prosedürün nasıl yapıldığını çocuklara göstermek için kullanılan oyun tipidir.³ Yaratıcı oyun tipinde, resim çizme, cümle tamamlama ve üç dilek testi gibi yöntemler kullanılarak çocuğun iç dünyası hakkında bilgi toplama amaçlanmaktadır. Resim çizme tekniğinde, öncelikle çocuktan hasta bir insan/çocuk resmi çizmesi istenir. Daha sonra çocuk bu resimle ilgili öykü anlatması için cesaretlendirilir. Resimler çocukla sözel olmayan bir iletişim sağlar ve çocuğun duygularını ifade edebilmesine yardımcı olur. Çocuklardan bir resim çizmeleri istendiğinde, sıklıkla kendileri için önemli olan durumları ve bu durum hakkında hissettiklerini çizer. Örneğin ameliyat öncesi dönemdeki çocukların çizdiği resimlerde, sakat kalma ya da beden imajının bozulmasına yönelik korkularını yansıttıkları görülebilir. Bu durum resimlerde ameliyat olacağı organı çizme, organa ilaveler yapma

ya da organı büyük çizme şeklinde görülebilir.³²

Yaratıcı oyunun bir diğer tekniği cümle tamamlama testidir. Bu teknikte, yönlendirici nitelikte, tamamlanmamış cümleleri (En çok istediğim..., beni üzen...gibi) çocuğun aklına gelen ilk sözcüklerle tamamlaması istenir. Böylece çocuğun duygularını ve hastalığına ilişkin düşüncelerini ifade etmesi sağlanır.

Üç dilek testinde öncelikle çocukla güven ilişkisi kurulur. Ardından çocuğa, "Eğer dünyada üç şeye sahip olabilseydin bunlar neler olurdu?" şeklinde sorular sorularak çocuğun duygu ve düşüncelerini açıklaması sağlanabilir.^{7,27}

Gelişim Dönemlerine Göre Terapötik Oyun

Terapötik oyun yöntemi çocuğun hastaneye yatma nedenini anlayabilmesi ve bu durum karşısında etkili bir baş etme yöntemi geliştirmesi amacıyla kullanılır.³² Ancak uygulanacak terapötik oyun çocuğun gelişim dönemlerine göre farklılık göstermektedir.

Duyusal Motor Dönem (0-2 yaş): Bu dönemde terapötik oyun kullanımı uygun değildir.

İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş): Çocuğa uygulanacak girişimin önce kukla ya da oyuncak bebek üzerinde uygulanması sonra çocuk üzerinde yapılması bu gelişim dönemi için uygun ve etkili bir yöntemdir. Çocuğun stetoskop, maske gibi araç-gereçlerle oynamasına izin verilmelidir. Oyuncak bebeğine ya da kuklaya hemşire/hekim gibi müdahale etmesi, hastaneye oyuncak bebeği muayene ettirmeye götürmesi gibi oyunlar çocuğun hastaneye ilişkin duygularını yansıtmaları açısından önemlidir.^{26,27}

Somut İşlemler Dönemi (7-11 yaş): Özellikle dokuz yaşından sonra çocuklar bebekle ya da kukla ile oynamayı çocukça bulabilirler. Bu nedenle hastanede kullanılan aletlere dokunmaları, incelemeleri çocukların korkularının azaltılmasında etkilidir. Hemşire çocuktan resim çizmesini ya da hikâye anlatmasını isteyebilir.

Formal (soyut) İşlemsel Dönem (11-18 yaş): Adölesan dönemdeki çocuklar için gelişim seviyelerine uygun olan video izlemek, bilgisayar oyunları oynamak, kitap okumak, şarkı söylemek, maket yapmak gibi yaş dönemlerine uygun aktivitelere yönlendirilebilir.^{26,27}

Terapötik Oyunun Yararları

Terapötik oyun, hastane ortamındaki çocuğun psikolojik iyiliği için uygulanan, çocuğun yaşına, bilişsel gelişimine, sağlık durumuna bağlı planlanmış aktivitelerdir. Bu süreçte oyun çocuk için sadece mutluluk getirmez, aynı zamanda stresli medikal prosedürlerle karşılaştığında ya da tanımadığı bir çevrede bulunduğu baş etmesini kolaylaştırır.¹²

- ✓ Terapötik oyun çocukların hastaneye yatış sürecine uyum sağlama, çocuğu invazif girişimlere hazırlama, ağrı ve anksiyete yönetiminde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.⁶
- ✓ Çocuklarda hastalık ve hastaneye yatmaktan kaynaklanan travmayı azaltır,
- ✓ Çocuğun uygulanacak işlem hakkında yanlış olan duygu ve düşüncelerinin anlaşılması ve azaltılmasında etkilidir,
- ✓ Güven hissi kazandırır,
- ✓ Çocuğun uygulanacak prosedürleri öğrenmesi ve kendini hazırlamasına yardım eder,
- ✓ Stres, kaygı ve anksiyete oluşturan her tür durumla baş edebilmesini kolaylaştırır.²⁷
- ✓ Çocuğa seçim yapma olanağı tanır ve kontrol hissini arttırarak durumla baş etmelerini kolaylaştırır.^{8,33}

Hastaneye yatan çocukların aktif ve katılımcı olmaları önemlidir.³ Terapötik oyun hastanede yatan çocuğun katılımını sağlamakla birlikte onu ağırlı girişimlere hazırlar.³⁴

Tedavi edici oyunun kliniklerde uygulanmasıyla birlikte, etkinliğini değerlendirmek amaçlı bilimsel çalışmalar yürütülmüştür.⁷ Bu çalışmalardan; Büyük ve Bolişik (2015) ameliyat öncesi verilen eğitim ve terapötik oyunun çocuğun ameliyat sonrası anksiyete, korku ve ağrı düzeyi üzerindeki etkisini saptamak amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Çalışmada 7-12 yaş

arasında 300 çocuğa ulaşılmıştır. Sonuç olarak kontrol grubuna göre girişim grubundaki çocukların korku ve anksiyete düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olduğu belirlenmiştir. Ancak eğitim ve terapötik oyunun çocuklarda ameliyat sonrası ağrıda etkili olmadığı saptanmıştır.

3-7 yaş arasında elektif ameliyat geçirecek olan 104 çocukla yapılan çalışmada ameliyat öncesi uygulanan dikkat dağıtıcı oyunun çocukların anksiyete düzeylerine etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada girişim grubundaki çocukların (52 çocuk) ameliyat öncesi, oral premedikasyon uygulanmadan önce 6 dakika boyunca oyun hamuru ile oynamaları sağlanmıştır. Çalışma sonucunda oyun hamuruyla oynayarak dikkati dağıtmanın, küçük çocukların anksiyete düzeylerini azalttığı, ve oral midazolam uygulanmasını kolaylaştırdığını belirlenmiştir.³⁵ Benzer şekilde Li ve arkadaşlarının (2016) 304 Çinli çocukla yaptıkları çalışma sonucunda, girişim grubunda (hospital play interventions) anksiyete ve negatif duygu durumunun daha düşük seviyede olduğu belirlenmiştir. Farklı çalışmalar terapötik oyunun çocuklarda anksiyetenin azaltılmasında etkili olduğunu saptamıştır.^{34,37,38}

He ve arkadaşları (2015) terapötik oyunun çocukların perioperatif anksiyete, negatif duygu ve ameliyat sonrası ağrıya etkisini belirlemek amacıyla deneysel bir çalışma yürütmüştür. 6-14 yaş arası çocuklarla yürütülen çalışmada girişim grubundaki çocuklarla bir saatlik terapötik oyun oynanmıştır. Çalışma sonucunda terapötik oyun uygulanan çocuklarda kontrol grubundaki çocuklara kıyasla anksiyete, ağrı ve negatif düşünce puanlarının anlamlı düzeyde daha düşük olduğu belirlenmiştir.³⁶ Ullán ve arkadaşlarının (2014) çalışmasında da benzer şekilde terapötik oyunun çocuklarda ameliyat sonrası ağrıyı azalttığı saptanmıştır.

Yanık tanısı ile hastaneye yatan çocuklara bakım esnasında uygulanan terapötik oyunun çocuklarda ağrı ve stresi azaltmada etkili olduğunu belirlemiştir.³⁹ Aynı şekilde

terapötik oyunun kanserli çocuklarda da ağrı, korku ve anksiyeteyi azaltmada etkili olduğunu bildiren çalışmalar mevcuttur.^{40,41} Kemoterapi alan çocuklarda terapötik oyunun olumlu davranışla ilişkili olduğu, sağlık çalışanlarıyla işbirliğini artırarak güven ilişkisini kolaylaştırdığı, çocukların oyun esnasında gülümsedikleri ortaya konmuştur.³⁰

Pontes ve arkadaşları terapötik oyunu aşı esnasında çocuklara uygulamıştır. 3-6 yaş arasında 60 çocuğun dahil edildiği çalışmada terapötik oyunun aşı uygulaması sırasında çocukların davranışlarına etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda girişim grubundaki (n=30) çocuklarda durma ve kendiliğinden işbirliği görülürken, kontrol grubundaki (n=30) çocuklarda ağlama ve vücudunu çekme davranışları gözlenmiştir.²⁰ Lemos ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında okul öncesi ve okul çağı çocuklarına uygulanan terapötik oyunun kan alma gibi ağrılı girişimlerde uygulanmıştır. Çalışma bulguları terapötik oyunun çocuklarda yaşanan ağrı ve anksiyeteyi azalttığı belirlenmiştir. Li ve Lopez (2008) çalışmasında 7-12 yaş arası çocuklar ve ebeveynleri ameliyattan bir hafta önce hastaneye davet edilmiştir. Beş kişilik küçük gruplar halinde, çocukların psikososyal ve bilişsel gelişimlerine uygun terapötik oyun uygulanmıştır. Sonuç olarak çocukların ameliyata hazırlanması için uygun ve etkili bir yöntem olarak belirlenmiştir.

Çocukların ameliyat sürecinde ebeveynler de çeşitli nedenlerle yoğun stres yaşamaktadır.¹¹ Yapılan bir çalışma sonucunda terapötik oyun uygulanan çocukların ebeveynlerinin memnuniyet düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.¹²

Hemşirelik Bakımında Terapötik Oyun

Pediatric hemşireliğinde terapötik ilişkinin temel amacı, çocuk ve ailesinin sağlığının, büyüme ve gelişmesinin, mümkün olan en üst düzeyde tutulmasıdır. Hemşireler, çocukların ve ebeveynlerinin sağlığını sürdürmesine yardımcı olma, hastalık durumunda veya yaşam biçiminde herhangi bir değişiklik olması durumunda ise etkili baş

etme becerisi kazanarak uyum geliştirmelerine yardım ederler.⁴²

Hemşireler hastanede yatan çocuklar için sağlık bakım stratejisi olarak oyunu üç alanda kullanabilir. Bu alanların başında rutin uygulamalarda kullanımı gelmektedir. İkinci olarak cerrahi ya da invazif girişimlere hazırlıkta ve son olarak da ağrılı ve hoş olmayan işlemler sırasında kullanımı önerilmektedir.⁸

Hemşireler için oyun, çocuğu anlama hususunda anahtar görevindedir. Terapötik oyun çocukların uygulanacak işlemler konusunda duygu ve düşüncelerini sözel ya da sözel olmayan şekilde ifade etmesine yardımcı olur. Hemşire terapötik oyunu bakıma entegre ederek oyun aracılığıyla

topladığı bilgiler doğrultusunda hemşirelik bakımını sunar.²⁶

Modern hemşireliğin kurucusu olan Florence Nightingale, hastanede yatan çocuklar için oyunun gerekliliğine vurgu yapmıştır.⁴³ Caleffi ve arkadaşlarının (2016) nitel çalışması sonucunda bir bakım modeline yapılandırılan terapötik oyun uygulanmasının sistematik ve spesifik hemşirelik bakımına katkıda bulunduğu sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde Francischinelli ve ark. (2012) hemşirelerle yürüttüğü çalışmada; hemşireler terapötik oyunun etkili bir yöntem olduğunu ve rutin olarak uygulamak istediklerini bildirmiştir. Ancak zaman yetersizliği gibi nedenlerden dolayı çoğunluğunun günlük hemşirelik uygulamalarında kullanmadıkları saptanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak; terapötik oyun, pediatri servislerinde hemşirelik bakımının çok önemli yönünü oluşturur. Çocuğun yaş ve bilişsel gelişimine uygun terapötik oyun yöntemlerini ve etkilerini başta hemşireler olmak üzere sağlık çalışanlarının tüm yönleriyle tanınması gereklidir. Pediatri hemşireleri bakım ve tedavi sunarken oyunu bir araç veya iletişim yolu olarak kullanabilir. Böylece çocukla sağlık çalışanları arasındaki iletişim sorunları azalır, çocukta kontrol hissi gelişir. Terapötik oyunu bakım ve tedavi uygulamalarına entegre etmek, hem çocuk hem de ailesinin yapılacak girişimler konusunda kaygısını azaltır, hastane ortamının ve hastalıkların üstesinden gelmesine yardımcı olur. Terapötik oyun

çocuğun uyum ve işbirliğini arttırarak iyileşme sürecini kolaylaştırır.

Çocuk servislerinde çocukların oyun oynayacakları elverişli alanların oluşturulması gerekmektedir. Bu alanlarda her yaş grubu çocukların bilişsel, duygusal ve motor gelişimlerine uygun oyuncak ve materyallerin bulunması önemlidir.

Çocuğa, aileye ve sağlık personeline sağladığı yararları göz önünde bulundurarak çocuğun gelişimini desteklemek, hastane ortamından kaynaklanan kaygıyı azaltmak, yapılan girişimlerin etkilerini en az düzeye indirmek, çocuğun baş etmesini desteklemek amacıyla hastane ortamında çocuğun bulunduğu her alanda terapötik oyunun kullanılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Gültekin, G., & Baran, G. (2005). Hastalık ve çocuk. *Aile ve Toplum*, 2(9), 61–68.
2. Lerwick, J. L. (2013). Psychosocial implications of pediatric surgical hospitalization. *Seminars in Pediatric Surgery*, 22(3), 129–133. <https://doi.org/10.1053/j.sempedsurg.2013.04.003>
3. Caleffi, C. C. F., Rocha, P. K., Anders, J. C., Souza, A. I. J. de, Burciaga, V. B., & Serapião, L. da S. (2016). Contribution of structured therapeutic play in a nursing care model for hospitalised children. *Revista Gaucha De Enfermagem*, 37(2), 1-8. <https://doi.org/10.1590/1983-1447.2016.02.58131>
4. Başbakkal, Z., Sönmez, S., Şen Celasin, N., & Esenay, F. (2010). 3-6 yaş grubu çocuğun akut bir hastalık nedeniyle hastaneye yatışa karşı davranışsal tepkilerinin belirlenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 456-468.
5. Ullán, A. M., Belver, M. H., Fernández, E., Lorente, F., Badía, M., & Fernández, B. (2014). The effect of a program to promote play to reduce children's post-surgical pain: With plush toys, it hurts less. *Pain Management Nursing*, 15(1), 273–282. <https://doi.org/10.1016/j.pmn.2012.10.004>
6. Li, W. H. C., Chung, J. O. K., Ho, K. Y., & Kwok, B. M. C. (2016). Play interventions to reduce anxiety and negative emotions in hospitalized children. *BMC Pediatrics*, 16(1), 36. <https://doi.org/10.1186/s12887-016-0570-5>
7. Çelebi, A., Aytekin, A., Küçükoglu, S., & Çelebioğlu, A. (2015). Hastanede yatan çocuk ve oyun. *Journal of Dr. Behcet Uz Children's Hospital*, 5(3), 156–160.

- https://doi.org/10.5222/buchd.2015.156
8. Koukourikos, K., Tzaha, L., Pantelidou, P., & Tsaloglidou, A. (2015). The importance of play during hospitalization of children. *Materia Socio Medica*, 27(6), 438. <https://doi.org/10.5455/msm.2015.27.438-441>
 9. Beytut, D. Ş., Bolışık, B., Solak, U., & Seyfioğlu, U. (2009). Çocuklarda hastaneye yatma etkilerinin projektif yöntem olan çizme çizme yoluyla incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 35–44.
 10. Sousa, L. C. e, Vitta, A. De, Lima, J. M. de, & Vitta, F. C. F. De. (2015). The act of playing within the hospital context in the vision of the accompanying persons of the hospitalised children. *Journal of Human Growth and Development*, 25(1), 41. <https://doi.org/10.7322/jhgd.96766>
 11. Ünver, S., & Yildirim, M. (2014). Cerrahi girişim sürecinde çocuk hastaya yaklaşım. *Guncel Pediatri*, 11(3), 128–133. <https://doi.org/10.4274/Jcp.11.35229>
 12. Li, H. C. W., & Lopez, V. (2008). Effectiveness and appropriateness of therapeutic play intervention in preparing children for surgery: A randomized controlled trial study. *Journal for Specialists in Pediatric Nursing*, 13(2), 63–73. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6155.2008.00138.x>
 13. İnal-Emiroğlu, F. N., & Akay, A. P. (2008). Kronik hastalıklar , hastaneye yatış ve çocuk. *Child and Adolescent Mental Health*, (5), 99–105.
 14. Silva, R. D. M. da, Austregésilo, S. C., Ithamar, L., & Lima, L. S. de. (2017). Therapeutic play to prepare children for invasive procedures: A systematic review. *Jornal de Pediatria (Versão Em Português)*, 93(1), 6–16. <https://doi.org/10.1016/j.jpdp.2016.08.004>
 15. Bekmezci, H., & Özkan, H. (2015). The effect of games and toys on child health. *Journal of Dr. Behcet Uz Children's Hospital*, 5(2), 81–87. <https://doi.org/10.5222/buchd.2015.081>
 16. Gül, O. (2015). The effect of game on pre-school period (ages 3-6): A review of study. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 17(3), 1. <https://doi.org/10.15314/tjse.52206>
 17. Ginsburg, K. R. (2007). The importance of play in promoting healthy child development and maintaining strong parent-child bonds. *Pediatrics*, 119(1), 182–191. <https://doi.org/10.1542/peds.2006-2697>
 18. Egemen, A., Yılmaz, Ö., & Akil, İ. (2004). Oyun, oyuncak ve çocuk. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 5(2), 39–42.
 19. Er, M. (2006). Çocuk, hastalık, anne-babalar ve kardeşler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 49, 155–168.
 20. Pontes, J. E. D., Tabet, E., Folkmann, M. Á. dos S., Cunha, M. L. da R., & Almeida, F. de A. (2015). Therapeutic play: preparing the child for the vaccine. *Einstein (São Paulo)*, 13(2), 238–242. <https://doi.org/10.1590/S1679-45082015AO2967>
 21. Zengin, M., & Yayan, E. H. (2017). 3- 6 yaş çocukların oyuncak kullanımına ilişkin ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 5(2), 1–12.
 22. Trawick-Smith, J., Wolff, J., Koschel, M., & Vallarelli, J. (2015). Effects of toys on the play quality of preschool children: Influence of gender, ethnicity, and socioeconomic status. *Early Childhood Education Journal*, 43(4), 249–256. <https://doi.org/10.1007/s10643-014-0644-7>
 23. Uğurlu, E. S., Özet, F., & Ayçiçek, D. (2012). Examinations of knowledge and applications about toy selections of mothers who have child 1-3 age group.. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 879–891.
 24. Tomopoulos, S., Dreyer, B. P., Tamis-LeMonda, C., Flynn, V., Rovira, I., Tineo, W., & Mendelsohn, A. L. (2006). Development in young Latino children. *Ambulatory Pediatrics*, 6(2), 72–78.
 25. Buyuk, E. T., & Bolışık, B. (2015). The Effect of Preoperative Training and Therapeutic Play on Children ' s Anxiety , Fear , and Pain. *Journal of Pediatric Surgical Nursing*, 4(2), 78–85. <https://doi.org/10.1097/JPS.0000000000000060>
 26. Berna, I. K., Ceren, Ç., & Esenay Figen. (2013). Terapotik oyun: hasta çocuk ile iletişimin anahtarı. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(123), 1–10. https://doi.org/10.1501/Asbd_00000000038
 27. Çavuşoğlu H. (2013). Çocuk Sağlığı Hemşireliği. Ankara: Sistem Ofset Basımevi: s. 67-69.
 28. Lemos, I. C. S., Silva, L. G. da, Delmondes, G. de A., Brasil, A. X., Santos, P. L. F., Gomes, E., ... Kerntop, M. R. (2016). Therapeutic play use in children under the venipuncture : A strategy for pain reduction. *American Journal of Nursing Research*, 4(1), 1–5. <https://doi.org/10.12691/ajnr-4-1-1>
 29. Gürbüz, P., Yetiş, G., & Yakupoğulları, A. (2015). Evde bakım ve terapötik oyun. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 3(1), 17–21.
 30. Paula, A., Artilhaireiro, S., De Amorim Almeida, F., Maria, J., & Chacon, F. (2011). Use of therapeutic play in preparing preschool children for outpatient chemotherapy. *Acta Paul Enferm Hospital*, 24(5), 611–6. Retrieved from http://www.scielo.br/pdf/ape/v24n5/en_03v24n5.pdf
 31. Atay, G., Eras, Z., & Ertem, İ. (2011). Çocuk hastaların hastane yatışları sırasında gelişimlerinin desteklenmesi. *Çocuk Dergisi*, 11(1), 1–4. <https://doi.org/10.5222/j.child.2011.001>
 32. Altay, N. C. (2008). Çocuklarda ameliyat öncesi hazırlık. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 68–76.
 33. Stewart, M. W. (2016). Therapeutic play intervention. *Journal of Perianesthesia Nursing*, 31(5), 452–456. <https://doi.org/10.1016/j.jopan.2016.07.001>
 34. He, H. G., Zhu, L., Chan, S. W. C., Klainin-Yobas, P., & Wang, W. (2015). The effectiveness of therapeutic play intervention in reducing perioperative anxiety, negative behaviors, and postoperative pain in children undergoing elective surgery: A systematic review. *Pain Management Nursing*, 16(3), 425–439. <https://doi.org/10.1016/j.pmn.2014.08.011>
 35. Bumin Aydın, G., Yüksel, S., Ergil, J., Polat, R., Akelma, F. K., Ekici, M., ... Odabaş, Ö. (2017). The effect of play distraction on anxiety before premedication administration: A randomized trial. *Journal of Clinical Anesthesia*, 36, 27–31. <https://doi.org/10.1016/j.jclinane.2016.04.044>
 36. He, H.-G., Zhu, L., Chan, S. W.-C., Liam, J. L. W., Li, H. C. W., Ko, S. S., ... Wang, W. (2015). Therapeutic play intervention on children's perioperative anxiety, negative emotional manifestation and postoperative pain: A randomized controlled trial. *Journal of Advanced Nursing*, 71(5), 1032–1043. <https://doi.org/10.1111/jan.12608>
 37. Li, W. H. C., Chan, S. S. C., Wong, E. M. L., Kwok, M. C., & Lee, I. T. L. (2014). Effect of therapeutic play on pre- and post-operative anxiety and emotional responses in Hong Kong Chinese children: A randomised controlled trial. *Hong Kong Medical Journal = Xianggang Yi Xue Za Zhi*, 20 Suppl 7(7), 36–9.
 38. Stulmaker, H. L., & Ray, D. C. (2015). Child-centered play therapy with young children who are anxious: A controlled trial. *Children and Youth Services Review*, 57, 127–133. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.08.005>
 39. Moore, E. R., Dietrich, M. S., & Wells, N. (2015). The effect of directed medical play on young children's pain and distress during burn wound care. *J Pediatr Health Care*, 29(3), 265–273. <https://doi.org/10.1016/j.pedhc.2014.12.006>
 40. Lima, K. Y. N. de, & Santos, V. E. P. (2015). Play as a care strategy for children with cancer. *Revista Gaúcha de Enfermagem*, 36(2), 76–81. <https://doi.org/10.1590/1983-1447.2015.02.51514>
 41. Mohammadi, A., Mehraban, A., & Damavandi, S. (2017). Effect of play-based occupational therapy on symptoms of hospitalized children with cancer: A single-subject study. *Asia-Pacific Journal of Oncology Nursing*, 4(2), 168. https://doi.org/10.4103/apjon.apjon_13_17
 42. İnal, S., & Akgün, M. (2003). Hastanede yatan çocukta terapötik iletişim. *Atatürk Univ. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 6(2), 67–76.
 43. Francischinelli, A. G. , Almeida, F. A. &, Fernandes, M. S. . (2012). Routine use of therapeutic play in the care of hospitalized children: nurses' perceptions. *Acta Paul Enferm*, 25(1), 18–23. <https://doi.org/10.1590/S0103-21002012000100004>